BLIXTLÅSET

Det till synes enkla blixtlåset har en komplicerad historia. Blixtlåset uppfanns redan 1851, men det skulle dröja flera decennier av utveckling innan man nådde fram till dagens praktiska dragkedja. Första världskriget blev blixtlåsets genombrott (det användes i flygardräkter) och 1973 tillverkade världens största blixtlåsfabrik Talcon Inc. i Pennsylvania, USA, 500 km blixtlås per dag. Blixtlås finns inte bara i kläder, utan även i till exempel skor, väskor och plånböcker. Dagens dragkedja är av plast, gårdagens var av metall.

Alla vet vad ett blixtlås är – en låsanordning som kan öppnas och slutas med en löpare, som dras mellan två rader av häktor. Vardagslivet innan blixtlåset kunde innehålla tidsödande krångel med hakar, hyskor och knappar i gylfar och klänningar. 1851 tog den amerikanske symaskinskonstruktören Elias Howe patent på det första blixtlåset. Landsmannen Whitcomb Judson försökte förbättra uppfinningen, men hans patent från 1893 liknade mest ett virrvarr av ståltrådar och stålhakar och kunde knappast användas utan instruktion. Dragkedjorna var inte heller pålitliga. När svensk-amerikanen Peter Aronson kom in i bilden kunde ett mera användbart blixtlås tas fram. Under 1910-talet lanserade Aronson sitt blixtlås i Paris – »Le Ferme Tout Américain.» Dock var det hans svärson Gideon Sundbäck som 1913 löste problemet med de opålitliga dragkedjorna som gick upp vid fel tillfällen eller inte gick att stänga vid andra olämpliga tillfällen. I de första blixtlåsen hade häktorna sytts fast för hand i tyget. Sundbäck stansade nu ut häktorna, klämde ut dem i tygband som syddes fast med maskin. Han uppfann även en maskin som gjorde att blixtlåset kunde massproduceras. Gideon Sundbäck blev så småningom förmögen på sitt blixtlås och ägde hela 89 amerikanska patent.

1931 började Gusums Bruk i Sverige tillverka blixtlås och 1940 producerades 7 km blixtlås per dag, för att i mitten av 1960-talet ha ökat till 30 km.

På 40-talet kom de första blixtlåsen i syntetmaterial och på 60-talet började man tillverka dragkedjor i hårdplast. Gusums Bruk lades ner 1988, men produktionen fortsatte i liten skala fram till 1994.

Så kallade blixtlåsbandage började användas i slutet av 1990-talet för att sluta operationssår, sårläkningen går snabbt och man slipper använda suturtråd som stramar och irriterar.

1935 lanserade den italienska modeskaparen Elsa Schiaparelli chockrosa blixtlås i sina eleganta aftonklänningar. Blixtlås var något som associerades med kvinnokroppen och i 1930- och 40-talens Hollywoodfilmer fick dragkedjan ofta en erotisk laddning. Den svenska 40-talsreklamen förklarade gärna för kvinnan hur blixtlåset skulle förenkla hennes liv. Blixtlåsreklamen kunde ibland bli riktigt poetisk: »öppnar sig som ett leende, sluter sig som ett streck i vattnet.» De orden illustrerar hur löparen sväljer metallbitarna och spottar ut dem i en blank kedja.

Säkerhetsnålen kom att bli ett attribut för punken under 1970-talet, men även blixtlåset var ett viktigt inslag i punkarens klädkod.

Färgblixtlåsen från Gusum »knäppa bäst» och »Nu har Gusum blixtlås i färg» står att läsa i detta reklamblad. (Här en detalj). Flera andra färgglada reklambilder för Gusums blixtlås, riktade till kvinnor, finns på Tekniska museet, liksom exempel på tidiga dragkedjor.

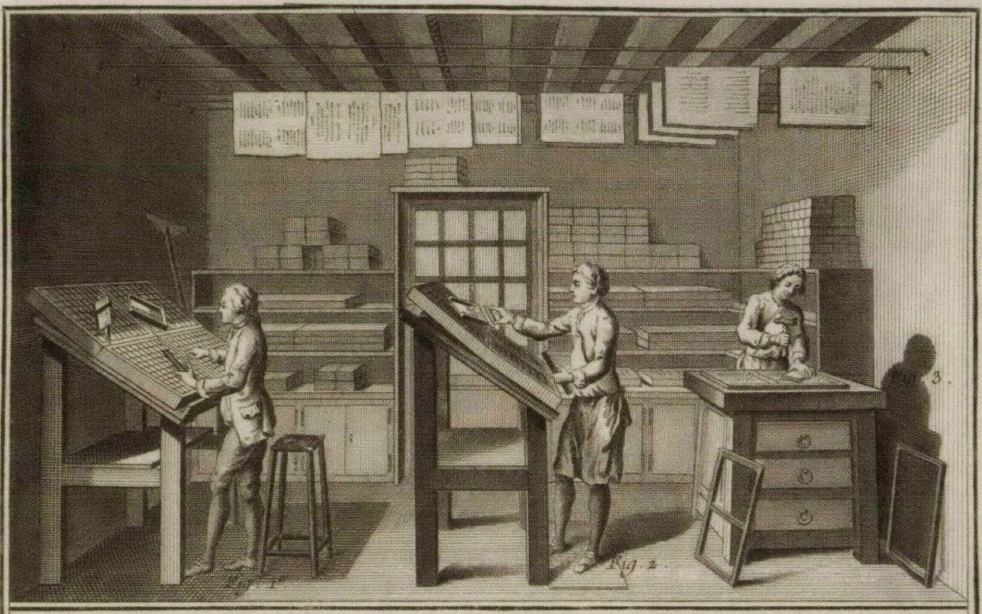
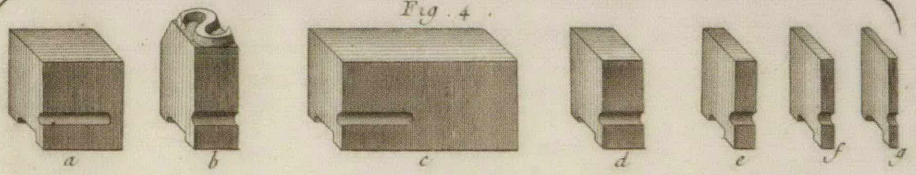

Fig. 1. Fig. 2. 3.

Fig. 4.

a b c d e f g

Fig. 5.

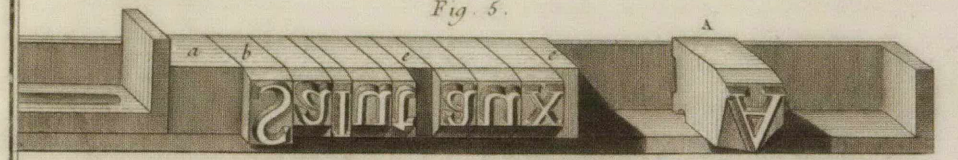

Fig. 6.

Geuſſier Del. Benard Fecit.

Imprimerie en Lettres, L'Operation de la Casse.